

METODOLOGIA BADAŃ HUMANISTYCZNYCH

**METODYKA NAUCZANIA
JĘZYKA OBCEGO – CZ.II**

Podział zmiennych

- **Zmienne zależne** – zmienne, które są przedmiotem badania, których związki z innymi zmiennymi chcemy określić
- **Zmienne niezależne** – zmienne, które mają lub mogą mieć wpływ na zmienne zależne

Zmienne niezależne

(por. Brzeziński 1996)

- **WAŻNE**

- **główne (kontrolowane)**
- **uboczne (kontrolowane lub nie)**

- **ZAKŁÓCAJĄCE**

- **kontrolowane**
- **niekontrolowane**

Przykład (por. Brown 1988)

Hans Braun chciał zbadać, czy istnieje związek pomiędzy **inteligencją** a **poziomem znajomości języka niemieckiego** jako języka obcego. Zaprojektował więc badanie, w którym dwustu studentów **trzeciego roku w tym samym dniu** napisało **test inteligencji niewerbalnej** oraz **test znajomości języka niemieckiego**.

Przykład (por. Brown 1988)

Braun chciał również sprawdzić, czy **płeć** oraz **wiek** miały wpływ na związek pomiędzy inteligencją a znajomością języka niemieckiego. Ponadto, zależało mu, aby interpretacja wyników nie była utrudniona poprzez ewentualny wpływ **doświadczenia językowego nabytego przez studentów w czasie podróży do Niemiec.**

**ZMIENNA
NIEZALEŻNA**

**ZMIENNA
ZALEŻNA**

ZN: MODERATOR

**ZMIENNE
KONTROLNE**

INTELIGENCJA

**ZNAJOMOŚĆ
JĘZYKA
NIEMIECKIEGO**

PŁEĆ, WIEK

ROK STUDIÓW, DZIEŃ TESTOWANIA - STAŁE

PODRÓŻE DO NIEMIEC - WYELIMINOWANE

Operacjonalizacja zmiennych

Terminy teoretyczne i terminy empiryczne

- **Terminy teoretyczne** dotyczą konstruktywów teoretycznych, które nie są obserwowalne
- **Terminy empiryczne** dotyczą sytuacji, faktów lub wydarzeń, które możemy obserwować

(por. Francuz i Mackiewicz 2007: 54)

Operacjonalizacja zmiennych

Operacjonalizacja polega na poszukiwaniu empirycznych odpowiedników terminów teoretycznych.

np. zdolności językowe, motywacja, kompetencja językowa

Próba i populacja

- **Populacja** to zbiór wszystkich obiektów badawczych zróżnicowanych ze względu na daną cechę.
- **Próba** to część populacji podlegająca badaniu ze względu na daną cechę.

Reprezentatywność próby

Próba powinna być rzetelną reprezentacją populacji.

Czynniki wpływające na reprezentatywność próby:

- **Dobór próby**
- **Liczebność próby**

Analiza danych ilościowych

- **Statystyka opisowa** – przedstawienie ogólnej charakterystyki rozkładu zmiennej (statystyki próby)
- **Wnioskowanie statystyczne** – uogólnienie wyników z próby na populację (parametry populacji)

Statystyka opisowa

- Określenie przeciętnego poziomu i rozmieszczenia wartości zmiennej (**miary położenia**)
- Określenie granic obszaru zmienności wartości zmiennej (**miary zmienności**)
- Określenie skupienia i spłaszczenia (w stosunku do kształtu krzywej normalnej) oraz stopnia odejścia od idealnej symetrii (**miary asymetrii i koncentracji**)

(por. Stanisz 2006: 115)

Przykładowe dane

54	52	51	50	36	55	44	46	57
44	43	52	38	46	55	34	44	39
43	36	55	57	36	46	49	46	49

Przykładowe dane – uporządkowane rosnąco

---

34 36 36 36 38 39 43 43 44
44 44 46 46 46 46 49 49 50
51 52 52 54 55 55 55 57 57

Przykładowe dane – tabela liczebności

Wynik - Liczebność

34 - 1   44 - 3   52 - 2

36 - 3   46 - 4   54 - 1

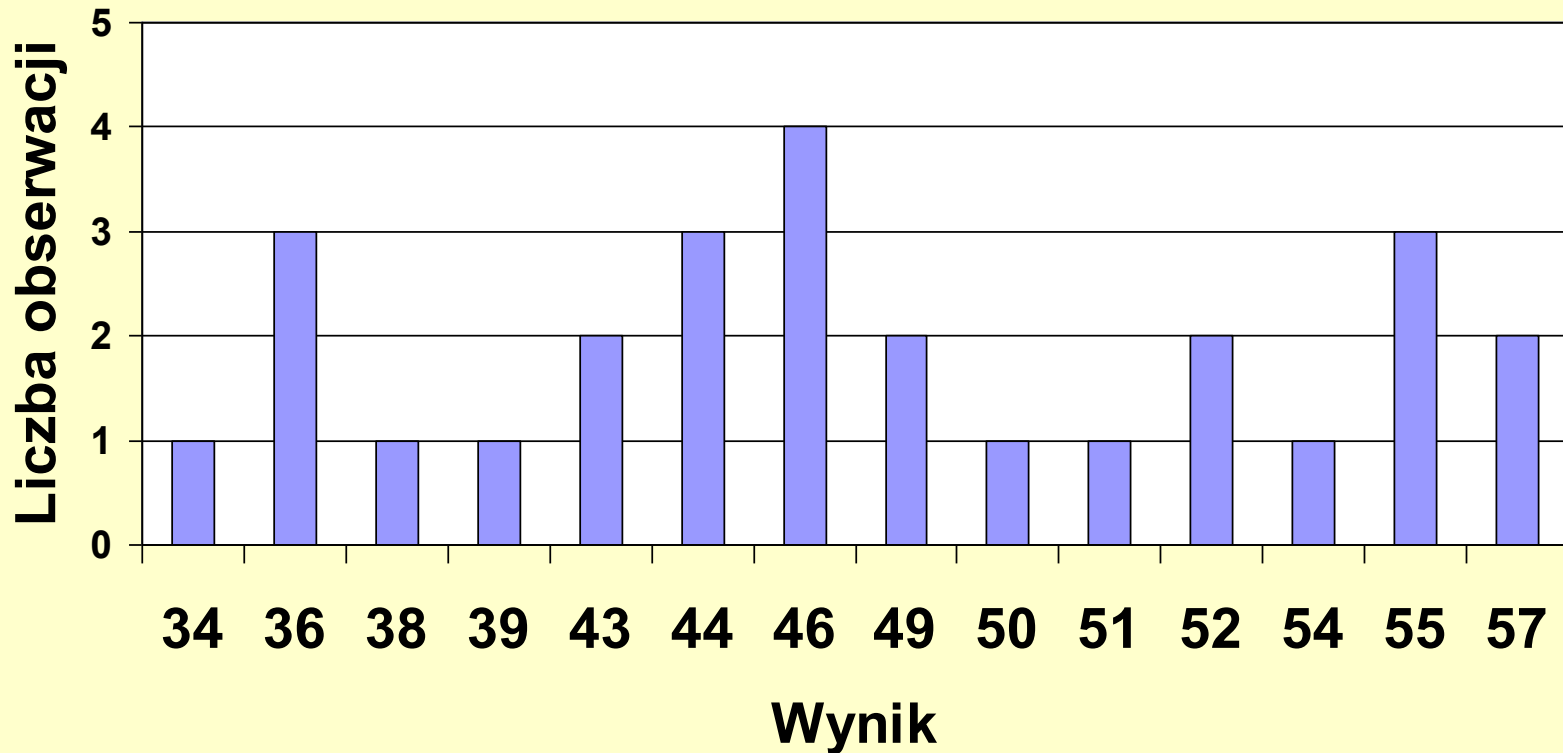
38 - 1   49 - 2   55 - 3

39 - 1   50 - 1   57 - 2

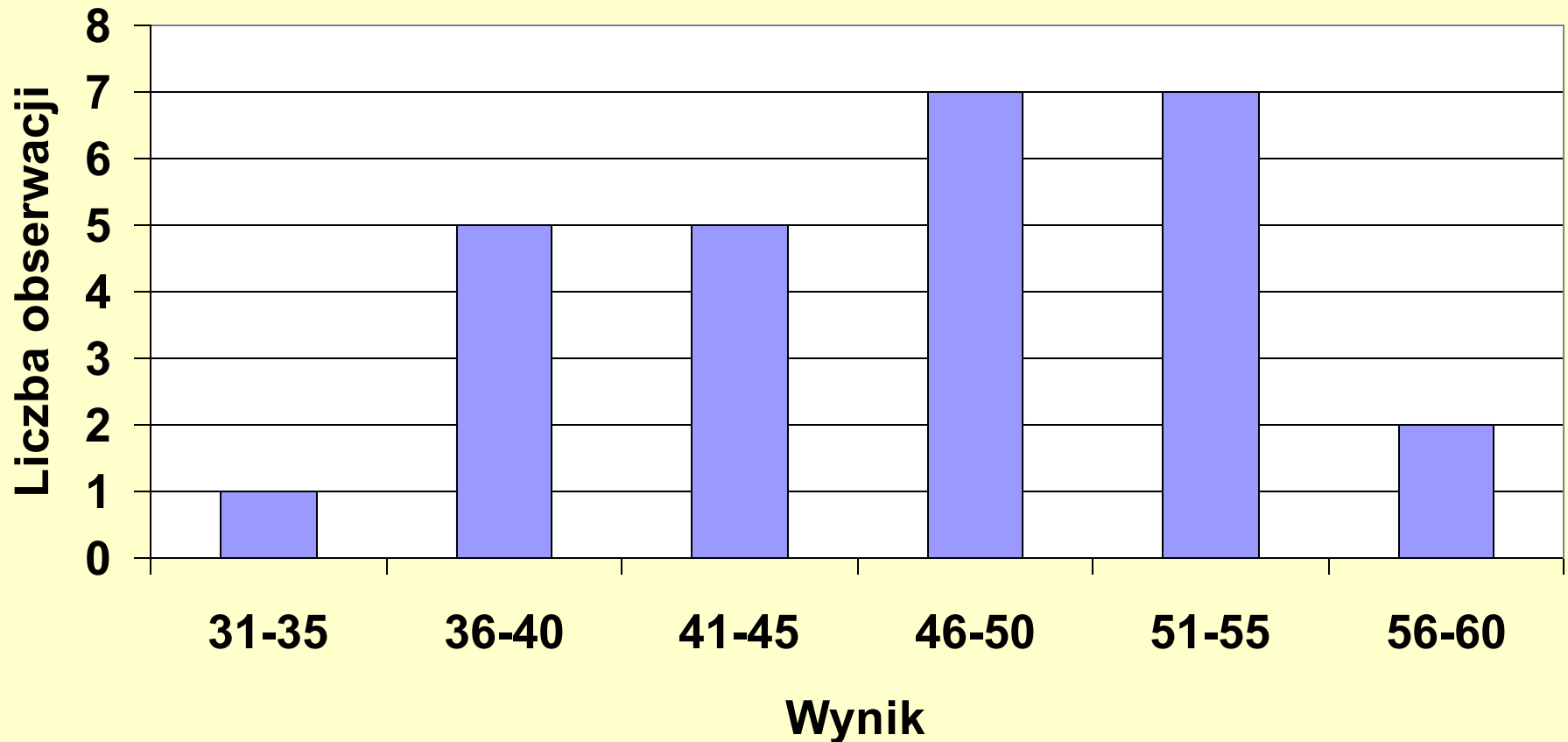
43 - 2   51 - 1

Przykładowe dane – histogram

Przykładowe dane – histogram (przedziały klasowe)

Statystyki opisowe

- **Miary tendencji centralnej** – miary położenia, które wskazują wartości pod jakimś względem typowe dla danego rozkładu
- **Miary zmienności** (wskaźniki dyspersji) – wskazują, w jakim zakresie wartości różnią się od siebie

Miary tendencji centralnej (miary przeciętne)

- **Średnia**
- **Mediana**
- **Modalna**

Średnia

Średnia arytmetyczna
określonego zbioru danych to
suma wszystkich wartości
podzielona przez ich liczbę.

Mediana

Mediana to wartość jednostki położonej w zbiorowości w ten sposób, że dzieli zbiorowość na dwie równe części.

Modalna

Modalna (wartość najczęstsza) jest to wartość cechy statystycznej, która w rozkładzie empirycznym występuje najczęściej, a więc odpowiada jej największa liczebność.

Przykładowe dane

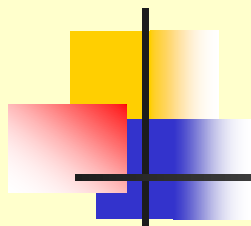
54 52 51 50 36 55 44 46 57 44 43 52
38 46 55 34 44 39 43 36 55 57 36 46
49 46 49

Średnia – 46,56

Mediana – 46

Modalna – 46

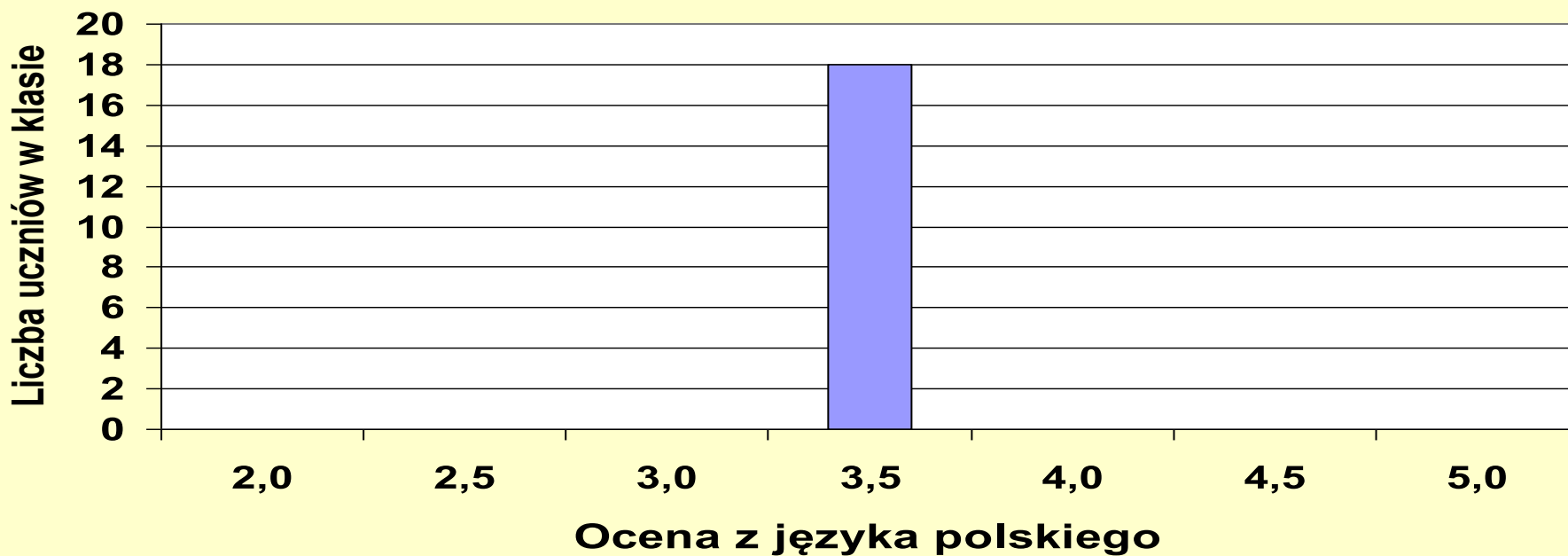

Przykładowe rozkłady ocen z języka polskiego w czterech klasach piątych, w których średnia ocen jest równa 3,5 (Francuz i Mackiewicz 2007: 153-154):

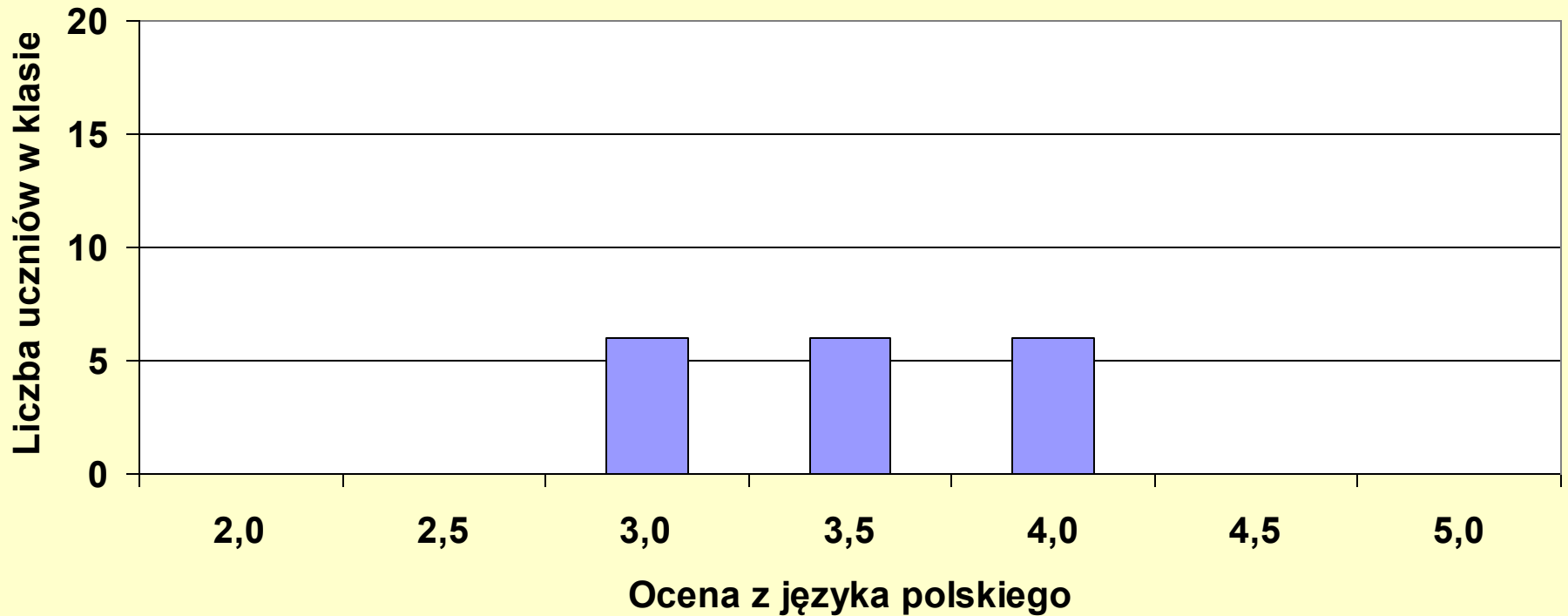
A

**Rozkład całkowicie homogeniczny (jednorodny)
Klasa wyjątkowo przeciętnych przeciętniaków**

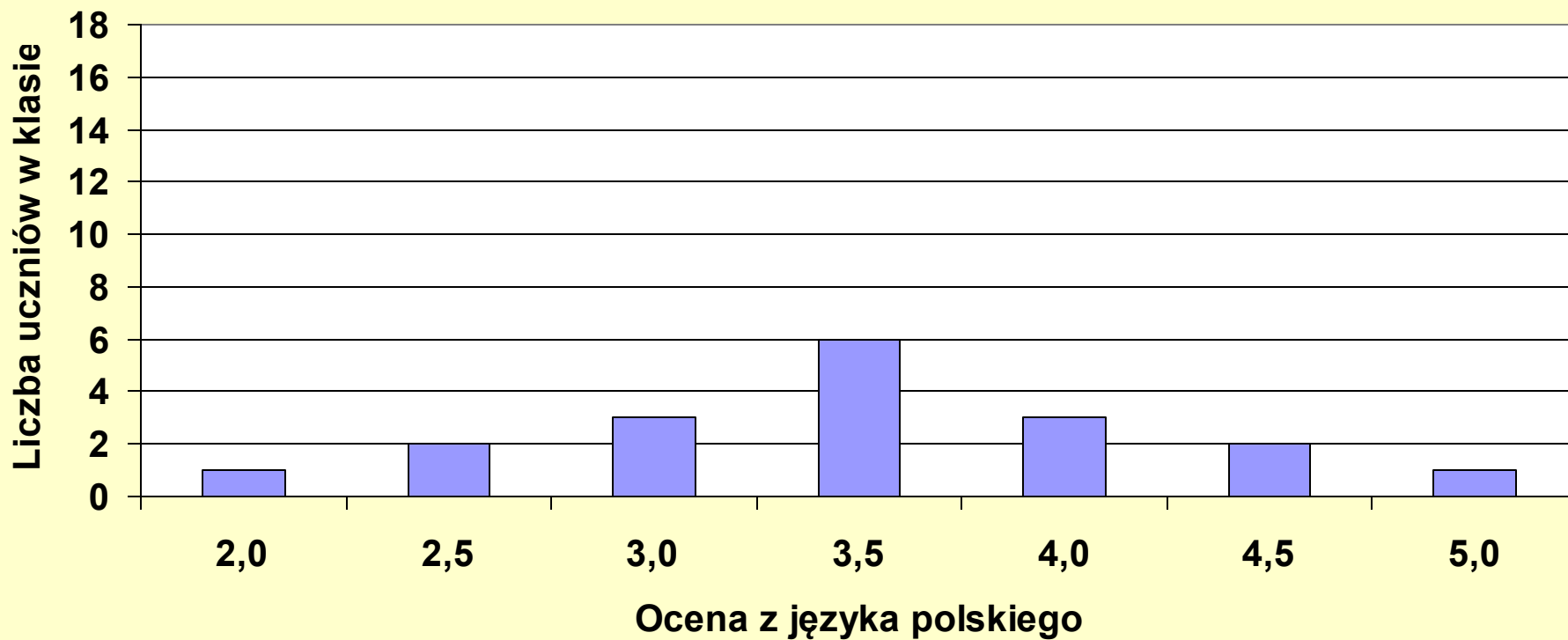
B

**Rozkład jednorodny, ale nie w takim stopniu co poprzedni
Klasa dość normalnych przeciętniaków**

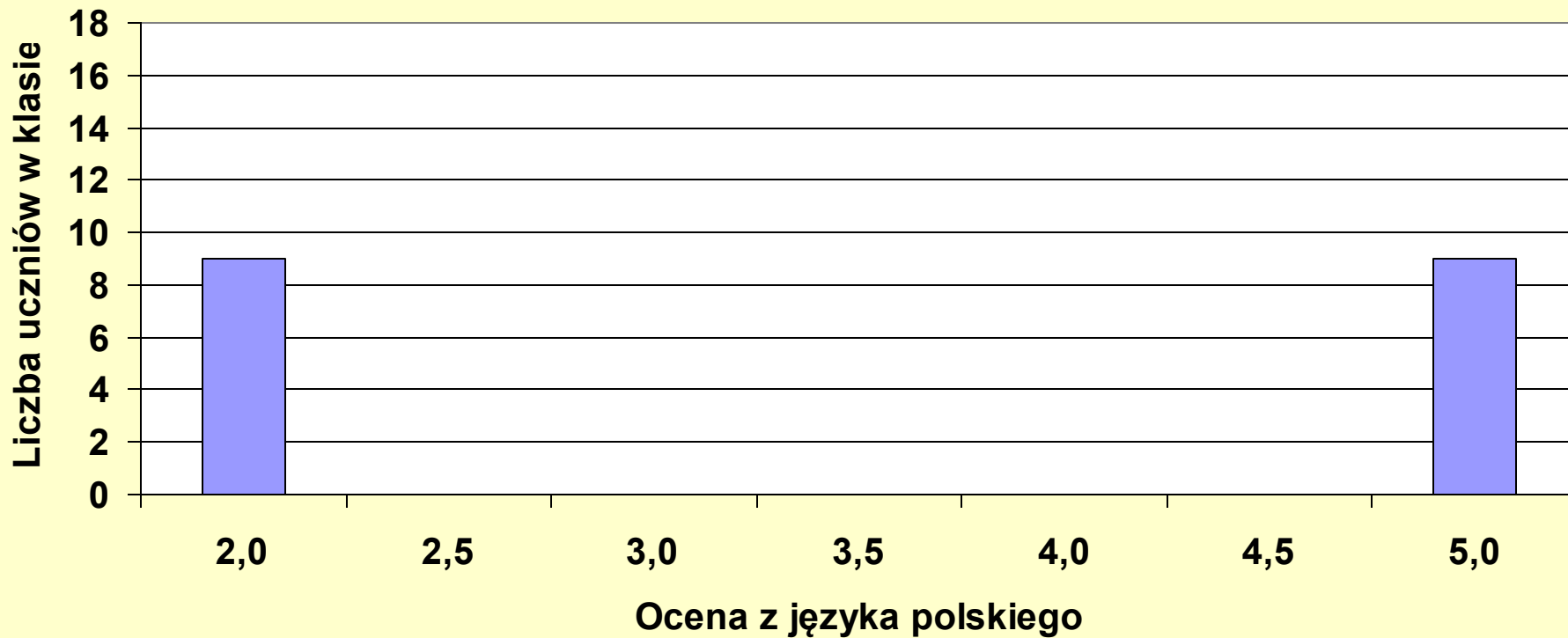
C

Rozkład heterogeniczny (niejednorodny)
Klasa normalnie zróżnicowana pod względem zamiłowania do języka polskiego

D

**Rozkład skrajnie heterogeniczny (niejednorodny)
Klasa leserów i geniuszy (pod względem dydaktycznym przypadek kliniczny)**

Miary zmienności

- **Rozstęp**
- **Wariancja**
- **Odchylenie standardowe**

Rozstęp

Rozstęp to miara
charakteryzująca empiryczny
obszar zmienności badanej cechy.

$$R = X_{\max} - X_{\min} (+1)$$

$$\text{np. } R = 57 - 34 = 23 \quad (24)$$

Wariancja

Wariancją nazywamy średnią arytmetyczną kwadratów odchyleń poszczególnych wartości zmiennej od średniej arytmetycznej całej zbiorowości.

Wariancja

Im bardziej zróżnicowane są dane w zbiorze, tym bardziej rośnie wariancja dla tego zbioru.

$$\text{np. } S^2 = 48,41$$

A (0,000)   B (0,167)   C (0,556)   D (2,250)

Odchylenie standardowe

Odchylenie standardowe jest pierwiastkiem kwadratowym z wariancji.

$$\text{np. } S = 6,96$$

Odchylenie standardowe

- **Jest wielkością obliczaną na podstawie wszystkich obserwacji.**
- **Można je poddawać przekształceniom algebraicznym.**
- **Im zbiorowość jest bardziej zróżnicowana, tym większe jest odchylenie standardowe.**

(Stanisz 2006: 121)

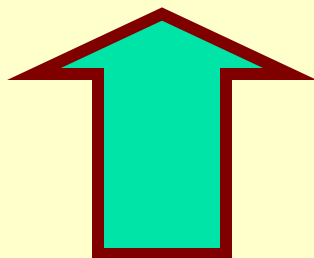

Przykładowe wyniki egzaminu dla grup A i B

	Grupa A	Grupa B
Średnia	70	60
Modalna	67	55
Mediana	70	62
Min	40	55
Max	90	68
Rozstęp	50 (51)	13 (14)
Odch. St.	14	2
Wariancja	196	4

POPULACJA

PRÓBA

**To chcemy
poznać**

**To możemy
oznaczyć
i zmierzyć**

Wnioskowanie statystyczne

- **Estymacja** – oszacowanie z pewną dokładnością wartości opisującej rozkład badanej zmiennej
- **Weryfikacja hipotez** – sprawdzenie słuszności przypuszczeń dotyczących postaci rozkładu zmiennej

Wnioskowanie statystyczne

Etapy testowania hipotez

(por. Francuz i Mackiewicz 2007: 255)

---

1. Formułujemy parę wykluczających się hipotez. Ta, która nie stwierdza żadnej zależności pomiędzy zmiennymi, nazywa się **hipotezą zerową**, a ta, która sugeruje taką zależność – **hipotezą alternatywną**.

Hipoteza zerowa

H_0 : Nie ma istotnej różnicy pomiędzy średnimi uzyskanymi na teście przez grupę kontrolną i grupę eksperymentalną.

$$H_0: \mu_E = \mu_C$$

Hipoteza alternatywna

H_1 : Istnieje istotna różnica pomiędzy średnimi uzyskanymi na teście przez grupę kontrolną i grupę eksperymentalną.

$$H_1: \mu_E \neq \mu_C$$

Hipoteza dwustronna

Hipoteza alternatywna

Hipotezy kierunkowe (jednostronne) wskazują na przewidywany przez badaczy kierunek różnic.

$$H_{1(\text{prawostronna})}: \mu_E > \mu_C$$

$$H_{1(\text{lewostronna})}: \mu_E < \mu_C$$

Etapy testowania hipotez

---

2. Ustalamy, jaki jest kryterialny **poziom odrzucania hipotezy zerowej**. Z reguły przyjmuje się poziom 0,05.
3. Zakładamy, że hipoteza zerowa jest **prawdziwa**.
4. Projektujemy i przeprowadzamy badanie, którego rezultatem jest **jakiś wynik**.

Etapy testowania hipotez

---

5. Dobieramy odpowiedni **test statystyczny i obliczamy prawdopodobieństwo otrzymania danego wyniku przy założeniu, że hipoteza zerowa jest prawdziwa.**

Przykład

$$H_0: \mu_E = \mu_C$$

$$H_1: \mu_E \neq \mu_C$$

$$\alpha = 0,05$$

H_0 prawdziwa

Średnia (E) = 15

Średnia (C) = 19

Test t dla dwóch
średnich (próby
niezależne)

$p = 0,046$

Czy to znaczy, że hipoteza zerowa jest prawdziwa, czy też, że należy ją odrzucić i przyjąć, iż bardziej prawdopodobna jest hipoteza alternatywna?

Tu: $0,046 < 0,05$ ~~H_0~~ H_1

Przykład

Innymi słowy, trzeba zdecydować, czy bardziej 'opłaca się' wierzyć w to, że **hipoteza zerowa jest prawdziwa**, a uzyskany przez nas **wynik jest dziełem przypadku**, czy też lepiej uznać, że jest **inaczej, niż głosi hipoteza zerowa**, a uzyskany przez nas **wynik odzwierciedla pewną rzeczywiście istniejącą zależność**.

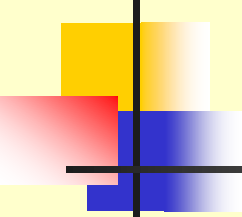

Etapy testowania hipotez

---

6. Wnioskowanie

Jeśli prawdopodobieństwo otrzymania danego wyniku przy założeniu, że prawdziwa jest hipoteza zerowa, jest **mniejsze** niż ustalone kryterium, to możemy **odrzuścić hipotezę zerową i przyjąć hipotezę alternatywną**. Jeśli zaś to prawdopodobieństwo jest **większe** niż przyjęte kryterium, to wnioskujemy, iż **nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej**.

Treść hipotezy, którą przyjmujemy za prawdziwą, nie przesądza ostatecznie, jak jest w rzeczywistości.

Wnioskowanie statystyczne ma charakter **indukcyjny, tzn. wnioski nie są pewne, a możemy jedynie podać, z jakim prawdopodobieństwem są one zgodne z faktyczną relacją pomiędzy badanymi zmiennymi.**

Propozycja projektu badawczego

- **Jakie są pytania badawcze?**
- **Czy i ewentualnie co już zrobiono w danej dziedzinie, by znaleźć odpowiedzi na te pytania?**
- **Jaki może być wkład badania w znalezienie odpowiedzi na pytania badawcze?**
- **Jakie zmienne ujęto w badaniu i jak zostały one zdefiniowane i zoperacjonalizowane?**

Propozycja projektu badawczego

- **Jaka próba zostanie wykorzystana w badaniu (kim będą osoby, teksty lub obiekty badane) i jak zostanie dobrana?**
- **W jaki sposób zostaną zebrane dane?**
- **W jaki sposób dane zostaną zanalizowane?**
- **Czy są jakieś przesłanki, by oczekiwać konkretnych wyników? Jeśli tak, to jakich i dlaczego?**
- **Jak duże znaczenie będą miały wyniki badań?**

Propozycja projektu badawczego

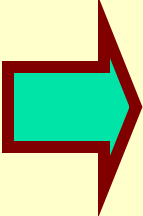
- **Czy badanie wyczerpuje temat czy też można wyznaczyć kierunki dalszych badań?**
- **Gdzie można znaleźć literaturę przedmiotu?**
- **Jaki jest plan czasowy badania (podział na etapy, ustalenie terminów)?**
- **Czy badanie wymaga nakładów finansowych? Jeśli tak, to jakie są źródła finansowania?**

Cytowana literatura

Brzeziński, J. (1996): *Metodologia badań psychologicznych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN

Francuz, P. i R. Mackiewicz (2007): *Liczby nie wiedzą, skąd pochodzą. Przewodnik po metodologii i statystyce nie tylko dla psychologów*. Lublin: Wydawnictwo KUL

Stanisz, A. (2006): *Przystępny kurs statystyki z zastosowaniem Statistica.pl na przykładach z medycyny*. Kraków: StatSoft Polska

---

e-mail:

jbielska@onet.eu